

GRAĐA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 50
Godina XXV
Novembar, 2020.
[str. 99-108]

© Monos 2020

Predstavka grupe gračaničkih trgovaca Zemaljskoj vladi iz 1904. godine da ukine robni vašar u Gračanici

(priređivač: Redakcija)

Napomena Redakcije:

Dokument koji ovdje donosimo u prijepisu (i bez ikakvih ispravki) nosi naslov "Predstavka–Mahmtaga Hiffzieffendić i dr.–radi ukidanja godišnjeg vašara sa robom stranih trgovaca kao unutra" (Arhiv Bosne i Hercegovine, fond Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, opšti spisi, br. 63036/1904, šifra 221) od 21. 4. 1904. godine. To je, ustvari, zahtjev gračaničkih trgovaca Zemaljskoj vladi u Sarajevu, da ukine robni vašar u Gračanici, koji se i danas tradicionalno održava od 8. do 11. novembra (mitrovdanski vašar). Dokument je zanimljiv iz nekoliko razloga. Kao prvo, baca više svjetla na određene socijalno-ekonomske procese koji su pogadali tradicionalnu bosansku privredu, u prvom redu trgovinu koja je bila ugrožena (pa i propadala) pod pritiskom i konkurencijom moderner kapitalističke privrede (i proizvodnje i trgovine) sa šireg prostora Austrougarske monarhije. Ti su se pritisci pojačali u Gračanici nakon puštanja u saobraćaj željezničke pruge do Karanovca i priključenja na željezničku mrežu moćne imperije, 1900. godine. Velike količine industrijskih proizvoda sa strane stizale su tom saobraćajnicom i sve više gušile tradicionalnu privredu (lokalne zanatlije i trgovce), koji su počeli propadati. Na tome se temeljio zahtjev lokalnih trgovaca da Vlada ukine gračanički mitrovdanski robni vašar u Gračanici, a da ostane samo stočni. Osim tog aspekta, dokument donosi zanimljive podatke o lokalnim prilikama s početka 20. stoljeća, te otvara pitanje početaka gračaničkog vašara, koji se smatra jednim od najstarijih u ovom dijelu Bosne i Hercegovine i da više korijene

još iz osmanskog perioda. U kalendaru "Bošnjak" za 1883. godinu objavljen je pregled svih godišnjih i nedjeljnih sajмова u BiH. Za Gračanicu je navedeno da se nedjeljni sajam održava petkom, dok godišnji sajam nije naveden. Austrugarska administracija u to vrijeme vjerovatno nije prepoznavala, pa nije ni registrovala te tradicionalne narodne sajmove, poput gračaničkog.

Prestavku je potpisalo 13 uglednih gračaničkih trgovaca, za koje smo utvrdili da su svi (osim jednog) imali registrovane firme, odnosno trgovačke radnje: Mahmutaga Hifzfefendić, trgovačka radnja (firma) registrovana 1885., Mustafa ef. Hadžić (1897.), Simo Milosavljević (1885.), Medo Suman (1891.), Isak R. Danon (1903.), Zadik Mojse Danon (1885.), Dimšo Kostić, (1885.), Kosta Stjepanović (1904), Stanko Trifković (1901.) Rafael Papo (1898.), Nikola Petrović (1885), Ignjat Milisavljević 1904.) Salamon Elazar (nije evidentiran u do sada pregledanim službenim registrima trgovačkih radnji ili firmi za vrije Austrougarske)

Inače, o gračaničkom vašaru do sada su objavljeni sljedeći radovi: Omer Hamzić, Gospodarske prilike u Gračanici u vrijeme austrougarske uprave, *Gračanički glasnik* 1/1, Gračanica 1996., 55 – 57; Rusmir Džedović, Vašar (vašer) u Gračanici – neka razmišljanja o promjeni termina njegovog održavanja, *Gračanički glasnik* 18/9, Gračanica 2004., 71 – 75; Fikret Konjić, Sjećanje na vašer u Gračanici, *Gračanički glasnik* 24/12, Gračanica 2004., 28 – 33

Zahvaljujemo se arhivisti Nebojši Mičiću, porijeklom Gračanliji, zaposlen u Arhivu RS u kancelariji Doboj, na ustupljenoj kopiji ovog dokumenta, koji je skenirao prilikom nekih svojih istraživanja u Arhivu Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

TEKST PREDSTAVKE

*Visokoj Zemaljskoj vladi
Sarajevo
Predstavka*

Mahmtaga Hifzfieffendić i dr.

Radi ukidanja godišnjeg vašara sa robom stranih trgovaca kao unutra

Visoka zemaljska Vlado

Mi smjerno potpisani utičemo se ovom predstavkom pod okrilje VISOKE ZEMALJSKE VLADE, da ovdje nadjemo zaštitu onih interesa, koji su nam danas ugroženi, a koji se baš u ovome slučaju pokrivaju sa interesima zemlje, u kojoj živimo i radimo i za koju živimo i radimo.

Stvar je u ovome:

Prije po prilici četiri godine iznešen je ovdašnjem gradskom vijeću predlog, da se u Gračanici ustanovi godišnji vašar sa robom i marvom.

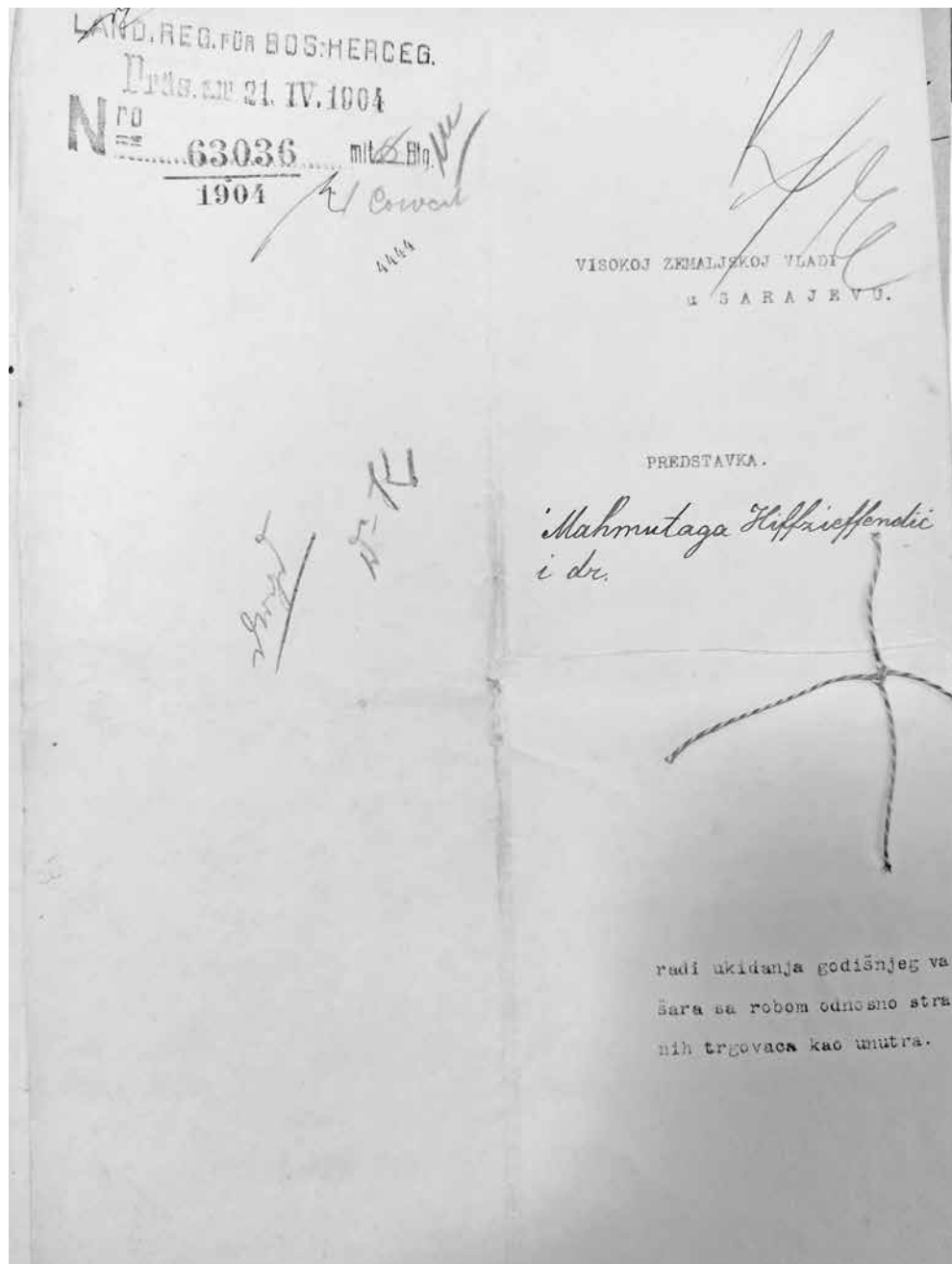
Cijelo gradsko vijeće jednodušno zabacilo je taj predlog, ali da se ipak podigne i poviši prihod gradske općine riješeno je, da se uvede plaćanje uvoznine na raznovrstnu robu kao na šećer, kavu, mast, loj, ribu i.t.d. i to na jednu metercentu kave 4K, na šećer 2 K.

Nakon godine dana i opet je u ovdašnjem gradskom vijeću iznešen predlog o uvođenju godišnjeg vašara sa robom i marvom, ali i ovaj put zabacila je taj predlog većina ovdašnjeg gradskog vijeća, no zato je prihvatila naknadnu povišicu uvoza na istu robu po 2 K više od metercenti, a uvela je uvozninu i na drugu robu tako na gas 1 K po sanduku, na pirinač, brašno cement i.t.d. sve u tu svrhu i cijel, da nebude godišnjeg vašara sa robom i marvom.

Kada je međjutim prije dvije godine u ovdašnjem gradskom vijeću po treći puta bio iznešen predlog o ustanovljenju godišnjeg vašara sa robom i marvom o Mitrovdanu, usvojen je taj predlog, koji ne samo štetan je, nego upravo suđbonosan po ovdašnji trgovački stalež, a nije od koristi ni po seljački narod ove okolice a ni po sam grad Gračanicu i okolinu.

Mi će mo si uzeti slobodu, da to VISO-KOJ ZEMALJSKOJ VLADI barem u nekoliko razložimo.

Od kada je u gospodarskom životu naroda zavladao kapitalizam, onda su se u suštini do

osnova svuda kuda dopire gospodstvo kapitalizma, a ono ubuhvaća cio svijet, promjenile trgovačke i obrtničke prilike. Tima pak, pod uticajem kapitalizma bitno promjenjenim trgovačkim prilikama neodgovaraju više godišnji vašari sa robom, jer prema njima izgubili su ti vašari sbaku gospodarsku svrhu a po tome i svako pravo na obstanak. Društvena organizacija spoljašnjih prilika za izmjenu dobara to su prvobitno bili redovni vašari. S njima su se stvarala gospodarska središta za upoznavanje versti i množine raspoložive zalihe robe kao i za spoznavanje opsega i jačine potreba gospodarskih. Glavna im je pak svrha bila, da se na vašarima natjecanjem prodavaca prema gospodarskim potrebama kupaca postigne za robu ona visina cijene, koja bi odođovarala njenom gospodarskom stanju u onom kraju i mjestu, gdje se je obdržavao vašar. Sve to moglo je važiti samo u vremenu gospodarske osamljenosti pojedinih naroda i zemalja. Danas tome više nije tako i nemože biti tako, jer je svjetski saobraćaj trgovine i gospodarstva u opće porušio one umjetne ograde, s kojima je pred kapitalističko gospodarstvo dijelilo i u trgovačkom životu narod od naroda, državu od države, te je stvorio tako rekući iz cijelog svijeta tek jednu veliku pijacu. Negda su godišnji vašari bili jedina spoljašnja prilika za izmenu dobara. Danas oni to više nisu i nemogu biti. Svakim danom pružena je danas malne i u najzabitijem selu prilika za izmjenu dobara. Negda su vašari bili jedina gospodarska središta stanovitog kraja. Danas gospodarske prilike same stvaraju gospodarska središta bez vašara i mimo vašara. Vrst i množina raspoložive zalihe robe ravna se danas prema ponudi i tražnji i prema načinu proizvodnje robe velikih preduzeća, koja stoje izvan svakog domašaja godišnjih vašara pojedinih krajeva. Isto važi i za poznavanje opsega i jačine gospodarskih potreba stanovitog kraja. Kapitalistička proizvodnja robe na veliko neispituje na godišnjim vašarima robe gospodarske potrebe konsumenata (trošača) pojedinih krajeva, nego nam bez obzira na

njihove želje nameće svoje proizvode. Punim pravom veli stoga priznati njemački istorik gospodarstva Karla Lamprecht, u svom delu "Zur jungsten deutsche Vergangenheit," sveska II, da u današnjem kapitalističkom dobu konsument sasvim stoji pod tutorstvom poduzetnika. Prema ovakvom stanju današnjeg kapitalističkog gospodarstva sasvim je jasno, da se danas godišnjim vašarima sa robom nemože absolutno postići više ni glavna njihova svrha koja se je sastojala u tome, da se na vašarima opredijeli robi ona visina cijene, koja odgovara njenom gospodarskom stanju u kraju vašara. Danas ustanovljuje visinu cijenu robe načini i prilike njene proizvodnje, te veliko trgovačke pijace na berzama. Sasvim je stoga prirodno, da je njemački naučenjak Dr. SCHAFFLE već godine 1867. u svom djelu "Das Gesellschaftliche System der menschlichen Wirtschaft" mogao izjaviti, da specijalnost i redovitost vašara u velikom prometu t.j. na berzama raste, dočim važnost godišnjih vašara u gradovima sve više opada. Isti pak istorik Lamprecht u gore spomenutom svom djelu iz godine 1903. veli, da je o vašarima poznato, da su oni danas više uradbe narodnog običaja nego li narodnog gospodarstva, pak da se stoga već od godine 1860. primjećuje pravac rada, koji ide za državnim ograničenjem godišnjih vašara sa robom. Pisac pak epohalnog djela "Der MODERNE KAPITALISMUS" Verner Sombart u istom djelu izrično veli, da vašarska organizacija nedaje nikakve mogućnosti po kojoj bi se mogla prilagoditi zahtjevima modernog gospodarskog života. Povijest godišnjih vašara u velikokapitalističkom dobu da nije stoga ništa drugoga nego li povijest njenog propadanja.

Isti pak Verner Sombart, čije je djelo godine 1902. iz štampe izašlo, veli, da je materijal o razvitku godišnjih vašara u novijem dobu, vrlo oskudan.

Osim djela P. Kara Murse "Die Bedeutung der Jahrmärkte in der Gegenwart mit besonderer Berücksichtigung der Breslauer Jahrmärkte 1900." nema razprave koja bi prije svega sadržavala statističkih podataka. Neka nam je

stoga dozvoljeno u svrhu obrazloženja naše smjerne predstavke poslužiti se statističkim podacima P. Kara Murse, što ih je isti izneo o godišnjim vašarima u Breslavi za razdoblje od 1863. do 1898. godine.

Od godine 1863. – 1869. bilo je na godišnjim vašarima sa robom u Breslavi zastupano 82 brange robe sa 4081 prodavalačkih mjesta. Od godine 1870. do 1874. bilo je 75 branga sa 3610 prodavalačkih mjesta, od godine 1875. do 1879. opet 75 branga sa 3093 prodavalačkih mjesta, od god. 1880. do 1884. bilo je 75 branga sa 1954 prodavalačkih mjesta, od god. 1885. do 1889. branga 70 sa 1858 prodavalačkih mjesta, od god. 1890. do 1894. branga 36 sa 1371 prodavalačkih mjesta, a od god. 1895. do 1898. smo 28 branga sa 934 prodavalačkih mjesta. Prema tome je u razdoblju od 1898. godine broj branga koje su učestvovala na godišnjim vašarima u Breslavi od 82 pao je na 28, smanjio se dakle ravno za 54 brange, dočim je broj prodavalačkih mjesta u istom razdoblju pao od 4081 na samo 934, smanjio se je dakle ravno za 3147 prodavalačkih mjesta.

Međutim je u tom istom razdoblju u Breslavi iznosio broj žiteljstva popraćen od god. 1863. do 1869. više od 176000, od god. 1870. do 1874. više od 216000 do 1874. više od 216000, od 1875. god. do 1879. više od 253000, od god. 1880. do 1884. više od 284.000, od god. 1885. do 1889. više od 312000, od god. 1890. do 1894. više od 349000, a od god god. 1895. do 1898. više od 390000. Kada sravnimo za razdoblje od 1863. do 1898. žiteljstva u Breslavi sa brojem prodavalačkih mjesta na godišnjim vašarima, onda će mo prije svega primjetiti, da koliko je u tom razdoblju broj žiteljstva postojano rastao, toliko je isto u tom razdoblju broj prodavalačkih mjesta na godišnjim vašarima u Breslavi postojano padao. Ujedno ćemo vidjeti i kako je od godine 1863. do 1869. na hiljadu breslavskih žitelja dolazilo 23 prodavalačkih mjesta, od 1870. do 1874. godine 16, od 1875. do 1879. 12, od 1880. do 1884. god. 6, od 1885. do 1889. god. 5, od 1890. do 1894. god. 3, od 1895. do 1898. god. 2.

Ove statističke brojke govore riječitije protiv potrebe godišnjih vašara sa robom, nego li bilo kakva obširna rasprava. Punim pravom možemo stoga i mi protiv organizacije godišnjih vašara sa robom navesti riječi Vernera Sombarta “na svim linijama vidimo kako se organizacija godišnjih vašara sa robom povlači unatrag i kako će kratko vrijeme sasvim pripadati prošlosti.”

Prema takovom stanju stvari neka na dopušteno čedno pitanje, kakovu narodno-gospodarstvenu svrhu imalo je i može imati ustanovljenje godišnjeg vašara sa robom u Gračanici?

Nije tako davno davno kako se je iz VISOKE DELEGACIJE čuo autoritativni glas, kako je naša otačbina pod upravom blaženopokojnog ministra VENJAMINA pl. KALAYA toliko napredovala prosvjetno i gospodarstveno, da se može punim pravom danas uvrstiti u kolo moderno prosvjetnih i gospodarstvenih zemalja.

Poznata je pak činjenica, da današnja kapitalistička organizacija gospodarstva podvrgla svojjoj vlasti cio svijet i da je pod gvozdena zakona svoje vlasti skušila trgovački život svih naroda i zemalja cijele zemaljske kugle od njenog južnog do sjevernog pola.

Tim gvozdenim zakonima vlasti kapitalističke organizacije podvrgnuta je i trgovina naše otačbine, podvrgnuti su i trgovci grada gračanice i njegove okoline.

Prema tome nema i nemože biti nikakove sumnje, da godišnji vašari i sa trgovačkom robom ni za našu otačbinu, ni za grad Gračanicu i njegovu okolinu nemaju ni nemogu imati danas nikakovu narodno-gospodarstvenu svrhu ni zadaću.

Kao svuda u svijetu ukazuje se oni anahronizmom i u Bosni, pak i u Gračanici. Moramo naročito naglasiti, da sve ovo, što smo se oslobodili navesti i o godišnjim vašarima a protiv godišnjih vašara, proteže se samo na godišnje vašare sa trgovačkom robom, nikako pak na godišnje vašare sa marvom i domaćim proizvodima obrta i zemljoradnje.

Dozvolom VISOKE ZEMALJSKE VLADE uzimamo si slobodu ovom našom smjernom predstavkom dokazati, da uvođenje godišnjeg vašara sa trgovačkom robom u Gračanici ne samo šteti interese domaćih trgovaca h Gračanici, nego ih upravo uništjuje.

Poznata je činjenica, da se današnja trgovina nemože ni zamisliti bez konkurencije. Prometna saobraćajna sredstva omogućila su danas konkurenciju i najzabitijem selu. Danas je stoga nemoguće, da i seoski trgovac samovoljno određuje cijenu robi svojim kupcima, i seoski kupci nisu danas ograničeni samo na kupnju u svom mjestu. Njih odvođe njihovi javnopravni, privatno-pravni i gospodarstveni poslovi u obližnje mjesto, gdje je sjelo opštine, kotara, suda, okružne vlasti. Tu oni prodaju i kupuju, te se sa cijenom robe ne samo upoznaju, nego i opredeljuju visinu dobitka prodavacčevog. Prema tome vidimo, da visinu cijene, što je za robu mora plaćati trgovac kao kupac velikom poduzetniku kao prodavcu, ustanovljuje konkurencija proizvodnje na velikim kapitalističkim tržištima. Naprotiv onaj višak na cijenu robe, što ga mora trgovac kao prodavac polučiti od konsumenta (potroška) kao kupca, a koji sačinjava njegov dobitak, taj višak ustanovljuje trgovačka konkurencija u mjestu, u općini, kotaru, okrugu. Pošto su pak velika kapitalistička preduzeća, od kojih domaći trgovac mora povlačiti bilo posredno ili neposredno svoju trgovačku robu, koncentrisana u inozemstvu, to je onda jasno, da strana, inozemska konkurencija velikih pijaca diktuje domaćem trgovcu onu cijenu, koju on kao kupac mora plaćati za onu robu, skojom želi trgovati, dočim njegovu trgovačku dobit na robu kao prodavaoca ustanovljuje domaća konkurencija trgovačka i potrebe konsumentenata.

Šta kod ovakvog stanja stvari može i mora značiti za domaću trgovinu uvođenje godišnjih vašara sa trgovačkom robom? Ni više ni manje nego to, pošto te vašare sa trgovačkom robom posjećuju kao prodavaoci većim dijelom Bosne i Hercegovine, dakle sa strane

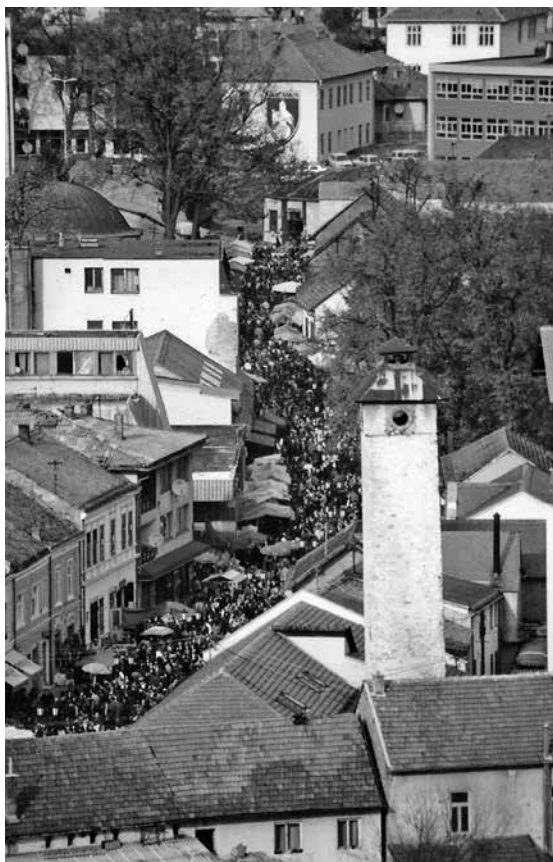
kao i iz inozemstva, te se strana i inozemska konkurencija uvlači u našu čaršiju zemlju i za neposrednu trgovinu sa konsumentima, pa da ta strana konkurencija na vašarima ne samo upliviše na visinu trgovačke dobiti i domaćih trgovaca, opredelenje već domaćom trgovačkom konkurencijom, nego u opšte onemogućuje svaku trgovačku dobit domaćih trgovaca. Prema tome je domaći trgovac i kao kupac i kao prodavac izvrgnut nemilosrdnosti strane konkurencije, a to znači za domaću trgovinu ne samo gubitak svake gospodarske samostalnosti, nego više od toga, to znači njenu gospodarsku propast. Radi očekivanja godišnjeg vašara sa robom u nadi većeg izbora robe i njene jeftinije cijene obustavljen je trgovački promet konsumentenata sa domaćim trgovcima ne samo za vrijeme održavanja vašara, nego mnogo vremena prije i poslje samoga vašara. A to znači vrlo mnogo za domaću trgovinu Gračanice i njenu okolinu, jer godišnji vašar pada na Mitrovdan, dakle u jesensku sezonu, kada u poljoprivrednoj zemlji kao što je Bosna, cijela trgovina i osniva se na toj jesenskoj sezoni, u kojoj poljoprivrednici unovčuju svoje proizvode i podmiruje svoje gospodarske i kućne potrebe – na cijelu godinu. Domaći trgovci spremajući se i čekajući cijelu godinu na jesensku sezonu, prisiljeni su stranom konkurencijom godišnjeg vašara da im roba neostane ležati, istu prodavati bud zašto bez ikakvog obzira na trgovačku dobit. Posledice toga i suviše su vidljive. U Gračanici opaža se stoga od uvođenja godišnjeg vašara sa robom, da domaća trgovina iz dana u dan sve to više pada i opada, te da nemože više snositi općinske i druge javne terete, od kojih se je velikom uvozninom sama obteretila samo da odkloni od sebe sigurnu propast od godišnjih vašara sa robom a da ipak općina otvori novo vrelo dohotka. Nema sumnje, godišnji vašari sa robom stranih trgovaca najradikalnije su sredstvo za uništenje svake domaće trgovine! No može li to biti u interesu samoga mjesta, same zemlje i naroda? Strani trgovci, koji u ovoj zemlji i nenose nikakvih javnih tereta, pokupe od ov-

dašnjih konsumenata za prodanu robu njihovu novčanu privredu i odnose ju u inozemstvo i onda ju troše. Ta novčana privreda, koja bi da su ubrali domaći trgovci, ostala u mjestu, zemlji i narodu, izgubljena je uvijek i za zemlju i za narod. Može li onda kod takvog stanja stvari biti govora o bilo kakvom gospodarskom napretku bilo trgovine, bilo naroda u tom mjestu, kotaru i zemlji.

Trgovci čaršije u Gračanici trpe usljed uvođenja godišnjih vašara ogromnu štetu i od druge strane, trpe ju od okolnih čaršija.

Uvadjanjem spomenute visoke uvoznine na robu u svrhu, da se odklone godišnji vašari sa robom, onemogućena je našoj čaršiji utakmica sa okolnim čaršijama u pogledu prodavanja one robe, koja je od strane opštine opterećena velikom uvozninom. Seoskim trgovcima, koji su glavne mušterije spomenute robe, nepodnosi kupovati tu robu u našoj, velikom uvozninom na robu – opterećenoj čaršiji, te ju stoga kupuju u okolnim čaršijama, gdje takove uvoznine nema, ili barem nije kao na našoj čaršiji.

Nesmatramo potrebnim pred VISOKU ZEMALJSKU VLADU u ovoj smjernoj predstavci iznašati detaljnije onu ogromnu štetu moralnu i materijalnu, koja se nanosi samome narodu okoline nesolidnom i nesavjestnom konkurencijom stranih trgovaca na godišnjim vašarima sa trgovačkom robom. Dok domaći trgovac stoji pod postojećom kontrolom svojih mušterija i dok on prama njima nosi moralnu i materijalnu odgovornost za solidnost i valjanost prodanog esapa, dotle strani trgovci na godišnjim vašarima, riješeni svake moralne i materijalne odgovornosti za esap iznešen na pazar prema časovitim svojim mušterijama, mogu slobodno i neodgovorno istima bud kakovu robu najgoreg kvaliteta prodavati sa takovom dobiti, koju nemogu postići domaći trgovci sa svojom

Vašar u Gračanici, u novije vrijeme

solidnom robom boljeg kvaliteta. Time se pak nanosi ogromna šteta ne samo domaćim trgovcima, nego i samim konsumentima, koji za skupe novce kupuju lošu robu.

Mi smo u svojoj smjernosti iznijeli pred VISOKU ZEMALJSKU VLADU crnu sliku propadanja domaće trgovine u našoj čaršiji od onoga kobnoga vremena, kada se je uveo godišnji vašar sa robom stranih trgovaca u našoj čaršiji. Podpunim i čvrstim pouzdanjem u uvidjavnost i pravednost, u očinsku ljubav i brigu VISOKE ZEMALJSKE VLADE prema svima sinovima i staležima ove naše ljubljene otačbine, pa i prema nam, podnosimo mi ovu smjernu predstavku i molimo:

VISOKA ZEMALJSKA VLADA neka udostoji milostivo shodnom naredbom ukinuti

godišnji vašer sa robom odnosno stranih trgovaca, naprotiv marveni vašar pridržati eventualno odrediti radi općinskog prihoda još jedan marveni vašar više.

U nadi povoljnog rješenja ove naše smjerne predstavke jesmo i ostajemo

VISOKE VLADE

NAJPONIZNIJI

(slijede svojeručni potpisi)

Mahmutaga Hifzefendić

M(ustafe).ef. Hadžić

Simo Milosavljević

Medo Suman (pečat)

Isak R. Danon

Salamon Elazar

Zadik Mojse Danon

Dimšo Kostić

Kosta Stjepanović

Stanko Trifković

Rafael Papo

Nikola Petrović

Ignjat Milisavljević

SUMMARY

PETITION OF A GROUP OF GRAČANICA MERCHANTS TO THE PROVINCIAL GOVERNMENT IN 1904 TO ABOLISH THE GOODS FAIR IN GRAČANICA

The document that is published here in the transcript (without any corrections) is titled: "Petition – Mahmtaga Hifziefendić et al. – for the purpose of abolishing the annual goods fair", official signature 63036/1904 dated April 21 1904 (Archive of BiH, ZVS 63036/1904). In fact, this a request made by the

Gračanica traders to the Provincial Government in Sarajevo to abolish the trade fair in Gračanica, which is still traditionally held from November the 8th to the 11th (The Mitrovdan fair). The document is interesting for several reasons. First, it sheds more light on certain socio-economic processes that affected the traditional Bosnian economy, primarily the trade that was threatened (and even collapsed) under the pressure and competition of the modern capitalist economy (both the production and trade) coming from the wider Austro-Hungarian monarchy. These pressures intensified in Gračanica after the railway to Karanovac was opened for traffic and connected to the railway network of the powerful empire in 1900. Large quantities of industrial products arrived from the outside by the railroad and increasingly suffocated the traditional economy (local artisans and merchants), which began to decline. This was the basis for the request of the local traders that the Government should abolish the Gračanica Mitrovdan goods fair in Gračanica, leaving only the livestock market. In addition to this aspect, the document provides interesting information on the local conditions from the beginning of the 20th century, and raises the question of the foundation of the Gračanica fair, which is considered one of the oldest goods fairs in this part of Bosnia and Herzegovina and dates back to the Ottoman period. An overview of all annual and weekly fairs in BiH was published in the "Bosniak" calendar for 1883. It is stated that the weekly goods fair was held on Fridays in Gračanica, while there is no information on the annual fair. The Austrian administration at that time probably didn't recognize and register traditional folk fairs, such as the one in Gračanica.

marveni vašar više .

U nadi povoljnog rješenja ove naše smjerne predstavke jesmo i oti-
jemo

VISOKE VLADE

N A J P O N I Z M I J I.

محمد راجا محمد ابد
 Hj. Muhammad Raja Abd
 Ek: Hj. Khatun
 Ques. Monumab. v. chuk

Memo Sarung
Gubernur, Jawa
Barat

gute Nacht
L. J. Frank R. Dancer

is, vlsrly
t. y. Salomon Elazar

Ladmir Moise Taron.

James Watson

Государь Императоръ.

Самое изгнание

Rafael Tapia

الحمد لله رب العالمين

Willo te et prohibito
Mihate Muraabibebute.

